

Oponentní posudek

k diplomové práci Ireny Slavíkové Antropologie práva

8. Poměrně nejasný je přístup autorky k původním dílům z hlediska jazykového. Ačkoliv resumé je napsáno v němčině, převážně jsou citovány práce v angličtině (viz např. u Ehrlicha se odkazuje na dílo v angličtině – str. 38). Nehledě na opětovné zjednodušení celého problému (tamtéž), platí zásada, že pokud chci pojednat o nějakém autorovi, pak cituji základní práci v původním znění a pokud tímto jazykem nevládnou, pak buď o něm nepojednávám vůbec, nebo v citacích uvedu, že jsem si vědom tohoto nedostatku a alespoň uvedu odkaz na str. citovaného díla (viz pozn. č. 121).

9. Na některých místech je z textu zjevné, že autorka nechápe, co vlastně citovaný autor říká. Např. u Santose píše „Lidé by potřebovali nové pojetí práva, které by bylo jednodušší a srozumitelnější tak, aby jim usnadnilo každodenní užívání právních předpisů“ (viz str. 46). Přitom je jasné, že Santos nemluví o státním právu, ale průnicích právních řádů v širokém pojetí, což vyplývá i z následujících citací.

10. V kapitole Problém vymezení pojmu právo (str. 51) si autorka vytvořila podivnou představu, že nalezením konečné definice práva lze patrně výzkum někam posunout. O hledání nějaké definice autorům ovšem vůbec nejde. Spor se vede o to, na co se má výzkum prioritně orientovat a lze-li v rámci určité koncepce práva přesvědčivě argumentovat ve prospěch určitých tvrzení. Zjednodušeně řečeno lze problém vysvětlit následovně. Při přípravě legislativních plánů a jednotlivých zákonů se u nás často argumentuje potřebami společnosti, výroky o fungování či nefungování stávající úpravy apod. Přitom žádný sociologický výzkum na toto téma nebyl u nás od roku 1990 proveden. Nejde zde o to, že bychom chtěli tvrdit, zda se daný zákon má či nemá přijmout, ale o to, že nelze v jeho prospěch argumentovat odkazem na skutečnosti, o kterých nic nevíme. Má se prostě říci, že to je pokus, který má řešit to a to. Pak lze také začít zjišťovat, zda se pokus zdařil či nikoliv. Prostě nelze argumentovat sociologicky, když je zjevné, že jde o čistou ideologii.

11. V kapitole Vztah práva a kultury jsem nepochopil úvahy na str. 56. Je to snad odpověď na otázku kladenou v nadpise kapitoly?

12. V Závěru (str. 61 a 62) autorka odvážně kritizuje právní antropology, když jim vyčítá, že nedokázali vymezit pojem práva a zavádějí nové pojmy, které vedou k chaosu a nesprávným interpretacím. Tím se celý problém redukuje na víru v odhalení nějaké konečné pravdy, která nás patrně osvítí. Přitom je zcela zřejmé, že pokud chápou právo tak široce jak to antropologové činí, není jiné cesty, než zavést odlišnou terminologii a je zcela lhostejné, jak se věci označí. Jde o to, aby bylo jasné, o čem se mluví a ne o slova, která k označení zvolíme. Jako příklad lze uvést dílo Pospíšila. Neměl jsem z jeho terminologie dojem nějakého chaosu, či nejasných interpretací, ale naopak dojem velice seriózně provedeného výzkumu, který zásadně změnil dosavadní tradiční pohledy na právo jako kulturní fenomén.

Celkově musím konstatovat, že práce ve mně budí celou řadu pochybností. Za základní považuji nešťastně zvolené téma práce, které je nesmírně široké a v daném typu práce zřejmě nezvládnutelné. Autorka se nevyhnula povrchnosti a opakování. Jde o takovou cestu letem světem, co jsem zaslechla o právní antropologii. V řadě míst jde o citace z druhé ruky a s formou citací má autorka značné obtíže. Velice by mě zajímalo, co autorka sama považuje za původní přínos své práce.

Přes veškeré výše uvedené námitky doporučuji práci k obhajobě s tím, že autorce je třeba dát možnost se k problematickým pasážím vyjádřit a případně vyvrátit nastíněné pochybnosti.

1. Práce je rozdělena na 5 kapitol a doplněna Úvodem, Závěrem, Resumé a přehledem literatury. Celkově je práce napsána srozumitelně, nicméně o obsahové stránce lze mít oprávněné pochybnosti.

2. Z formálního hlediska je přehled literatury sice bohatý, ale v současné době, kdy nejde ani tak o množství jako o výběr podstatných prací, které autor skutečně prostudoval, má čtenář z přehledu spíše dojem, že autorka sebrala soubor prací víceméně nahodile. Z citací v textu je pak zřejmé, že často odkazuje na díla tzv. z druhé ruky (viz např. str. 9). Citace nesplňují citační normu ISO.

3. Z hlediska obsahového mám k práci výrazné námitky. Především téma je velice široké a v komplexnosti na této úrovni vůbec těžko zpracovatelné. Autorka se v práci soustředí především na otázky spojené s definováním práva, což je již mnohokrát opakovaná cesta, která nějaké rozumné výsledky obvykle nepřináší. Ani v případě této práce tomu není jinak. Již v Úvodu (str. 6) se právo definuje velmi široce, resp. tak, jak jej antropologie vymezuje, což by mělo být spíše v Závěru jako výsledek práce dosažený na základě argumentace. Práce pak vlastně pouze opakuje již to, co je v Úvodu chápáno jako postulát. Tvrzení typu „žádná kultura nemůže fungovat bez práva“ (str. 6), „právo snižuje míru chaosu“ (str. 6), „každá kultura má svůj vlastní právní systém“ (str. 7) pouze ukazují, že autorka má jasno již v úvodu. Pak se ovšem klade otázka, o čem vlastně celá práce pojednává.

4. Jednotlivé směry v právní antropologii jsou pojednány natolik povrchně, že čtenář nabude dojmu, jakoby četl zprávu o Francii na základě průjezdu rychlíkem TGV.

5. Některé pasáže se opakují na různých místech ve stejném znění, ačkoliv se hovoří o zcela odlišných otázkách (viz např. str. 11 a str. 40).

6. Podobně jako v případě definování práva se autorka zabývá otázkou významu oboru a jeho rolí, nikoliv věcnými otázkami. Někdy méně je ve skutečnosti více a kladení si vysokých cílů končí v povrchnosti. Viz např. str. 22 a násl., kde autorka rozděluje právní pluralismus na klasický, moderní a postmoderní, přičemž připouští, že některé autory lze zařadit postupně do moderního a později postmoderního směru, aby se nakonec čtenář dozvěděl, že vlastně jde o definování práva. To je podle mého názoru hrubé zjednodušení, které de facto pomíjí skutečný přínos právní antropologie. Pochybuji, že Pospíšilovi šlo o nějakou definici práva, ale spíše o vytvoření obecné terminologické struktury práva primitivní společnosti (především práva vlastnického), která by se mohla stát východiskem komparativních studií jiných kultur. Jeho práce je empiricky založená a přináší velmi zajímavé postupy v oblasti metodologie výzkumu. Těmto otázkám se ovšem autorka prakticky nevěnuje.

7. V části třetí (Pojem práva v právní antropologii – str. 34 a násl.) čtenáře zarazí, že autorka cituje na str. 35 Woodmana, kritizujícího Tamanaha („rozdíl mezi státním právem jako doktrínou a nestátním právem jako formou společenského uspořádání není nic víc než rozdíl v kladení důrazu na zdroj informací“), aniž by se zamyslela nad tím, zda Tamanaha nemá náhodou pravdu. Tamanaha ovšem necituje a okamžitě přechází v dalším odstavci k dalšímu autorovi, aniž by se snažila pochopit, o čem kritika vlastně pojednává.